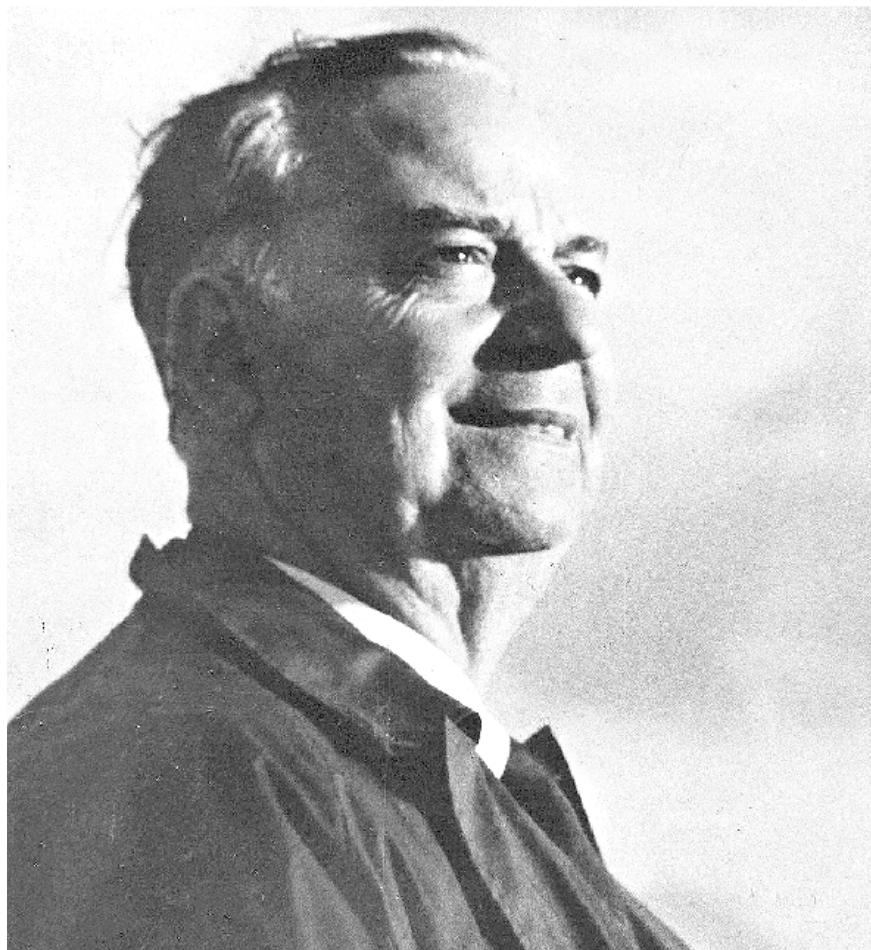

Memoria(s)

Un percorrido polo xénero en Galicia

Xabier Cordal

Descoñezo se isto ten significado: “memoria” fai referencia a un traballo, a un feito, a un ser póstumo; “memorias”, ao relato dunha persoa acerca de si mesma. Ármanse de retallos nos que falta, significativamente, o final. Pero as memorias teñen a obriga de ser póstumas no posible, coma os poemas autobiográficos. Memorias, en sentido estricto, escribiron escasas autoras e autores emblemáticos da literatura galega.

Xohana Torres durante a lectura do discurso de ingreso da RAG –Eu tamén navegar– xunto con Méndez Ferrín

Criticaba Nietzsche a mórbida contemplación do eu (de calquera eu que non fose el) exaltada polo romantismo. Sen dúbida estaba ollándose contra o espello homérico da traxedia, tan alérxica ao banal. E con todo o mesmo Joyce, o antiromántico que deconstruíu, cando aínda non se dicía así, a grande fraude da épica burguesa, púxose moi serio coa propia individualidade –a nación é o drama de ‘Portrait of the artist as a young man’–. Apenas nos rescatan do trivial a morte e a loita contra a morte; será por iso que os libros de memorias onde non se narra ningún tipo de loita (e para combater no campo da lírica estase con frecuencia exposto á morte, como o estaba Manuel Antonio) resultan tan prescindibles.

Na acepción máis aberta, case un tópico, moitas obras literarias son autobiografía. Porén a Galicia contemporánea –e outros pobos que discorren en paralelo– rexorde no XIX a partir de autoridades e textos fortemente implicados na cuestión social. Tanto, que as sucesivas reaccións anticanónicas (‘De catro a catro’ ben pode ser a súa matriz) non saberán ou non queren revirar iso. Ante o forte peso do contextual e da recepción, a aventura soa de quen escribe moi rara vez se constituirá en argumento, e cando iso acontece o persoal devirá testemuño de clase ou de nación. As ‘Memorias do neno labrego’ que sabemos foi Xosé Neira Vilas, excelsamente pensadas e executadas, revélanse as de calquera rapaz da aldea global que era hai nada Europa. Cántas veces as temos visto repetidas no cinema, ambientadas en Francia, na Bretaña, en Italia ou nos países eslavos.

Pero memorias, en sentido estrito, escribíron escasas autoras e autores emblemáticos da literatura galega. Notamos máis ese baleiro lendo nas grandes biografías feitas, e nas moitas que quedaron por facer; lembrando axiña, só me encantou a de Gonzalo Allegue sobre Blanco Amor. Así e todo canxarían mellor certas cousas no caso do autor de ‘Os biosbardos’ se el mesmo, que sabía contar, se lanzase a compoñer a propia biografía en vez de deixala estrada por relatos e novelas. Ou as memorias de Otero, tantas veces abordadas con outros nomes, marcarían unha época se a súa modestia e a súa vitalidade non lle impedisen mudalas

constantemente en proxecto, el, que só sabía ser xeneroso. (Afortunadamente quedaron as de Luís Soto, igualmente moi distantes da elegía e da melancolía de ningures). Faltando memorias entre nós, os epitafios reais ou imaxinarios encheron o baleiro: a araucaria que resultou pinsapo, a lingua de ouro que Pondal disque nos deixaba, o mar do corazón abolido na ventá mortuoria de Rosalía.

Nestes anos de maior fortuna para o recoñecemento nacional aparecen mostras cada vez máis achegadas ao xénero. Xohana Torres regalounos unha breve e magnífica singradura en prosa. A conciencia de si –do individuo que escribe– vai gañando terreo grazas ao calor popular e á tímida conquista institucional das nosas letras. Sospeitamos que Torres só escribiría ese discurso para ocasión tan única como a da súa feliz entrada na Academia da Lingua. E velaí tedes Del Riego, o artífice de volvérmolos a identificar co edificio da Rúa Tabernas, que vén de publicar autobiografía. O texto contradí gratamente a saudade e toma partido polas épocas que percorreu o seu vigor, sempre envexable, para a política e para a literatura; o papel, logo, dun grande home, en anos, virtude e intelixencia. Todo o que se escribe posúe algo de didáctico (fóxese hogano con non pouco esnobismo desa palabra: outro síntoma da crise da esquerda, ou se cadra dunha literatura escrita arreo por ensinantes). Mais as memorias, cando as redacta alguén que en verdade ten moito que contar, son aprendizaxe.

A segunda autobiografía de Francisco Fernández del Riego, ‘Camiño andado’, deberá erguerse en exemplo, tamén para aquelas e aqueles que posúan outras visións do que aconteceu. E a pesar das necesarias polémicas que suscite, con seguridade só el será xa capaz, desaparecido Lois Tobío, de navegar sen axuda de papeis vellos pola centuria que media entre as néboas veciñas de Pumardedón, a constitución do galeguismo de preguerra, a recuperación cultural e a hora agri doce, por sermos piedosos, que nos toca vivir. O discreto Del Riego, afeito a traballar a contraluz, ocupa por fin o primeirísimo plano que merece. Son as súas memorias, pero farán parte, de hoxe ao que veña, da nosa memoria.